

Chernel István

1865. május 31-én született Kőszegen chernelházi Chernel István ornitológus.

Apja, chernelházi Chernel Kálmán, édesanyja, a főnemesi származású gróf tolnai Festetich Mária volt. Apja, Chernel Kálmán elsősorban történész volt, de érdeklődött a természettudományok - főleg a madártan (ornitológia) iránt -, ez jó indíttatás volt István számára. Középiskoláit Sopronban végezte el, nagy hatással volt rá természetrajz tanára, Fászl István, aki a madarak preparálására is megtanította. „Még most is élénken érzem, micsoda örömmel vártam az iskolában az ő óráját s micsoda türelmetlenség vett rajtam erőt, mikor megígérte, hogy a legközelebbi szabadnapon elkísérhetem a Fertőhöz. Tanulóéveim legboldogabb órái azok, amiket az ő társaságában tölthettem el.”- így írt tanáráról.

1877-ben, 12 éves korában kezdte el írni naplóját, melyben madártani megfigyeléseit rögzítette. Első cikke, mellyel szakirodalmi működését megkezdte a Vadász Lapban jelent meg 1882-ben. Szülei közigazgatási pályára szánták, ezért joghallgató lett a pozsonyi és a budapesti egyetemen, de már akkor elkezdte tanulmányozni a madártan irodalmát. Egyetemi hallgatóként bejárta a Velencei-tó környékét, a Fertőt, a Hanságot, a Kis-Kárpátokat, ahol madártani megfigyeléseket is végzett. 1887-ben Erdély madárvilágát tanulmányozta. Életre szóló barátságot kötött Herman Ottóval, a polihisztor természettudóssal. 1888-ban, az egyetem elvégzése után apja kívánságára közigazgatási gyakornok lett Sopronban, de már 1889-ben beadta lemondását, visszatért Kőszegre, hogy csak a madártannak éljen. "Én ez egyszer nem születtem erre a pályára. Hiába minden erőlködésem, önmegtadadásom" - írja.

1890-ben már országosan ismert kutatóként, az 1891-es budapesti II. Nemzetközi Ornithológiai Kongresszust előkészítő bizottság tagjává is megválasztották. Állandóan járta az országot, madártani megfigyeléseiről naplót írt, jegyzeteket készített, segítőtársa, felesége Róth Dóra volt. "Utazás Norvégia végvidékeire" című könyvében norvégiai megfigyeléséről

számolt be. Chernel István a megismert és felfedezett madárfajok életéről írt, de bemutatta a földrajzi környezetet és a lakosság kultúráját, néprajzát. Itt szerzett tapasztalatai hozzájárultak a sísport hazai meghonosításához. "A lábszánkózás kézikönyve" című munkája az első könyv volt hazánkban, amely e sporttal foglalkozott.

1899-ben jelent meg főműve "Magyarország madarai különös tekintettel gazdasági jelentőségökre", amely az első tudományos madártani munka. A három kötetes mű aprólékos részletességgel mutatja be hazánk madárfaunáját. Könyvében számos Sopron környékére, a Fertő vidékére és a Hanságra vonatkozó adatot találunk. Az első kötet a madarak szerepéről, az emberi életben és a természetben elfoglalt helyéről, a madarak testi, szervi felépítéséről szól. A második vaskos kötet elején röviden ismerteti a madarak rendszertanát, tárgyal minden honi fajt. Magyar és tudományos neveik mellett, népies neveiket is leírja, életmódjukat szemléletesen ismerteti. E monumentális munka 22 évi gyűjtés eredményeképpen született.

Ez alatt az idő alatt az ország legkülönbözőbb részeit járta be. Közreműködött a tizenhét kötetes Naumann-féle "Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas" új jubiláris kiadásának előkészítésében; majd Brehm: Az állatok világa (Tierleben) három, madarakkal foglalkozó kötetét fordította magyarra, s egészítette ki hazai adatokkal. (Az utolsó kötet 1904-ben jelent meg.) Bekapcsolódott az állatvédelem, főként a madárvédelem munkájába. 1902-ben megalakította az Országos Állatvédő egyesület kőszegi fiókegyesületét. Az egyesület fő feladata a gyakorlati madárvédelem volt (Fészekodúk készítése, kihelyezése, madarak téli etetése).

Még abban az évben - az amerikai "Day Birds" mintájára - megszervezte a "Madarak és Fák Napját" Kőszegen. Ő hozta létre a Vasvármegyei Múzeum természetrajzi osztályát, melynek első öre lett. Itt dolgozott 1908-tól 1912-ig, s ez idő alatt alakította ki az intézmény Vas megye madárvilágát bemutató preparátum-gyűjteményét. 1916-ban Herman Ottó halála után megbízták az Ornitológiai Központ vezetésével. 1918-ban állította össze a magyar birodalom madarainak névjegyzékét (Nomenclator Avium Regni Hungariae), amely még ma is a madártani szakmunkák fontos forrása. Sokéves gyűjtőmunkája során a lápokban, mocsarakban szerzett betegségek egészségi állapotát legyengítették, megfázott, tüdőgyulladás kapott és 1922. február 21-én 57 éves korában Kőszegen elhunyt. Hátrahagyott írásai ritka egyéniségének, természet és emberszeretetének bizonyítékai: szerette a harmóniát, a zenét, a festészetet. Naplómellékleteiben, leveleiben számos madárrajzával, illusztrációjával találkozhatunk.

A természetvédelemmel kapcsolatos üzenete ma is megszívlelendő: "Irtjuk és kifosztjuk a természet kincseit... Önzésünk elragad... Ész és szív mindig együtt vezessen, mert csak a

szellem erejének, és a kedély nemességének kellő összhangjával lehetünk méltók a természet egészéből egy fejjel kiemelkedni".

Kiváló természettudós, előadó, vadász, síelő, zenerajongó, zeneszerző, fényképész, író, a madárvilág elmélyült kutatója és védelmezője volt Chernel István.

Irodalom:

Vértési Péterné (Sragner Márta): Chernel István-ornitológus. Szombathely. 1981. (Vasi Életrajzi Bibliográfiák, V.)

Csörgey Titusz: Chernelházi Chernel István, 1865-1922. Aquila, 28 évf. (1921) p. 22-26.

;Pellinger Attila: Chernelházi Chernel István Sopron vidéki, fertői és hansági madártani adatai.

In: Soproni Szemle. 56. évf. 1. sz. (2002) p. 40-58.

Internet:

<https://tudosnaptar.kfki.hu/historia/webdok.php?namenev=chernel>

<http://chernelmte.extra.hu/chernelelet.html>